

Konkurransetilsynet
Postboks 439 Sentrum
5805 Bergen
v/ avdelingsdirektør Eivind Campbell Lillesveen

Sendes kun pr. e-post til: eicl@kt.no og post@kt.no

Ikke-konfidensiell versjon

Ansvarlig advokat:
Stephan Brodschöhl

Vår referanse:
30978-002

Dato:
12. mai 2017

MELDING AV FORETAKSSAMMENSLUTNING – FORTUM OYJ, HAFSLUND MARKED AS OG HAFSLUND VARME AS/KLEMETSRUDANLEGGET AS

1 INNLEDNING

Denne meldingen inngis til Konkurransetilsynet i henhold til konkurranseloven §§ 18, jf. 18a på vegne av Fortum Oyj ("**Fortum**") i forbindelse med eierskapsendringer i Hafslund ASA ("**Hafslund**") mellom Fortum og Oslo kommune ("**OK**"), som følge av foretakssammenslutningen beskrevet i punkt. 4 nedenfor.

Gjennom foretakssammenslutningen erverver Fortum enekontroll over (i) Hafslund Marked AS ("**Marked**"), samt (ii) Hafslund Varme ("**Varme**") og Klemetsrudanlegget AS ("**KEA**") (samlet omtalt som "**Varme/KEA**"). Oslo Kommune ("**OK**") vil inneha 50% av aksjene i Varme/KEA.

Ovenstående foretakssammenslutning omtales heretter som "**Transaksjonen**". Fortum, Marked og Varme/KEA refereres til som "**Partene**".

2 SAMMENDRAG

- Transaksjonen vil ikke i betydelig grad hindre effektiv konkurranse.
- Konkurransen i de ulike lokale markedene for produksjon og salg av fjernvarme vil ikke begrenses vesentlig som følge av Transaksjonen, ettersom:
 - Fortum og Varme/KEAs fjernvarmeoperasjoner er lokalisert i ulike land. Ettersom hvert enkelt fjernvarmenettverk utgjør det relevante markedet, har ikke Fortum og Varme/KEA i dag overlappende virksomhet. Transaksjonen vil derfor ikke endre markedsstrukturen.
- Konkurransen i markedet i Nord Pool-området for produksjon og grossistsalg av strøm vil ikke vesentlig begrenses som følge av Transaksjonen, ettersom:
 - Partenes samlede markedsandel i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool-området er kun [10-20%], og i Norge [0-5%]. Transaksjonen vil derfor ikke ha konkurransebegrensende effekt, selv om markedets geografiske rekkevidde begrenses til Norge.
- Konkurransen i det norske markedet for videresalg av strøm vil ikke vesentlig begrenses som følge av Transaksjonen, ettersom:
 - Fortum ikke er aktiv i markedet for videresalg av strøm til større kommersielle og industrielle kunder i Norge. Partene har derfor ikke overlappende virksomhet innenfor dette kundesegmentet.
 - Partenes samlede markedsandel i markedet for videresalg av strøm til små kommersielle aktører og private husholdninger er [20-30%] basert på strømforbruk. Videre er markedet liberalisert, antallet aktører høyt, og kundemobiliteten relativt høy.
- Konkurransen knyttet til kjøp av avfall til bruk i produksjon av strøm og fjernvarme vil heller ikke begrenses vesentlig som følge av Transaksjonen, ettersom:
 - Dersom de geografiske markedene defineres som lokale eller nasjonale, foreligger det ingen overlap mellom Partenes virksomhet innen kjøp av avfall.
 - Dersom markedet defineres videre som følge av import av avfall fra utlandet, er Partenes samlede markedsandel likevel for lave til å kunne forårsake eventuelle konkurransebegrensende virkninger.

3 KONTAKTINFORMASJON

3.1 Melder

Navn: Fortum Oyj
 Organisasjonsnummer: 1463611-4
 Adresse: Keilaniementie 1, 02150 Espoo, Finland
 Postadresse: P.O. Box 100, FI-0048 FORTUM, Finland
 Telefonnummer: +358 10 4511

Kontaktperson for melder: Advokatfirmaet CLP DA
 v/ advokat Stephan Brodschöll
 og advokatfullmektig Lene Sommerfelt

Adresse: Akersgata 2, 0125 Oslo

Postadresse: Postboks 1974 Vika, 0125 Oslo
 Telefonnummer: 22 87 71 00
 E-postadresse: sbr@clp.no og iso@clp.no

3.2 Øvrige involverte foretak

Navn: Hafslund Marked AS
Organisasjonsnummer: 914 551 757
Adresse: Drammensveien 144, 0277 Oslo
Postadresse: Postboks 990 Skøyen, 0247 Oslo
Telefonnummer: + 47 22 43 50 00

Kontaktperson: Advokatfirmaet Wiersholm AS
v/ advokat Håkon Cosma Størdal og Elisabeth Lian Haugsdal
Telefonnummer: +47 21 00 21 00
E-postadresse: hcst@wiersholm.no og elha@wiersholm.no

Navn: Hafslund Varme AS
Organisasjonsnummer: 977 269 919
Adresse: Drammensveien 144, 0277 Oslo
Postadresse: Postboks 990 Skøyen, 0247 Oslo
Telefonnummer: + 47 22 43 50 00

Kontaktperson: Advokatfirmaet Wiersholm AS
v/ advokat Håkon Cosma Størdal og Elisabeth Lian Haugsdal
Telefonnummer: +47 21 00 21 00
E-postadresse: hcst@wiersholm.no og elha@wiersholm.no

Navn: Klemetsrudanlegget AS
Organisasjonsnummer: 915 575 625
Adresse: Klemetsrudveien 1, 1278 Oslo
Postadresse: Postboks 13 Mortensrud, 1215 Oslo
Telefonnummer: +47 90 56 30 94

Kontaktperson: Advokatfirmaet BA-HR DA
v/ advokat Henrik Nordling
og advokatfullmektig Christoffer Mollestad
Telefonnummer: +47 21 00 00 50
E-postadresse: henno@bahr.no og chrmo@bahr.no

4 BESKRIVELSE AV FORETAKSSAMMENSLUTNINGEN

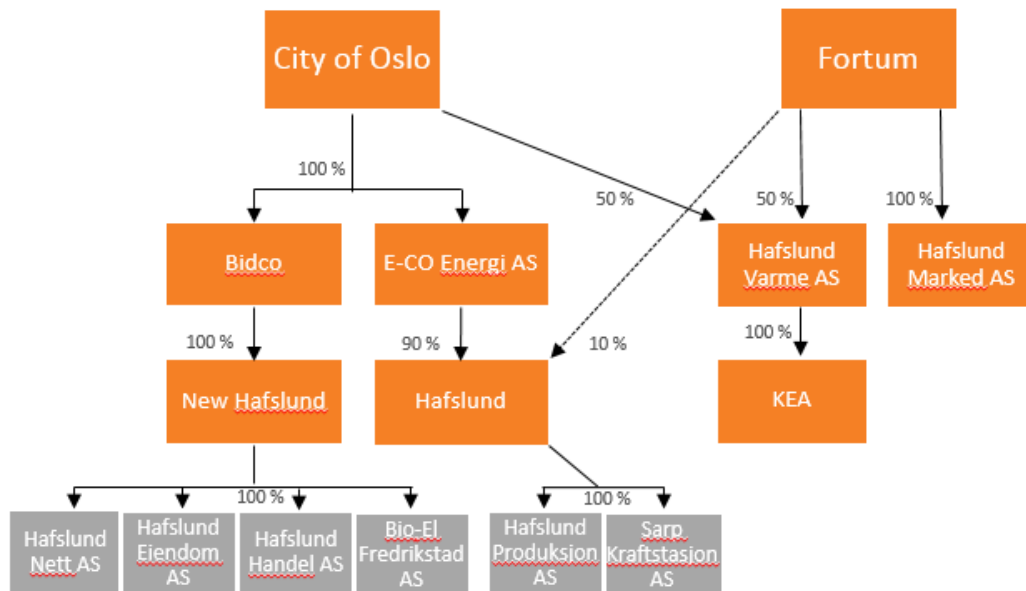
4.1 Transaksjonsstruktur

Fortum eier i dag 34.10% av aksjene i Hafslund, og OK eier 53.73%. OK eier 100% av aksjene i KEA.

Transaksjonens første steg er at OK gjennom sitt heleide selskap ("**BidCo**") kjøper samtlige aksjer i Hafslund og gjennomfører en fisjon. Sistnevnte resulterer i at samtlige eiendeler, rettigheter og forpliktelser, herunder Marked, Varme og Hafslund Nett AS ("**Distribusjon**"), som ikke eies av Hafslund Produksjon AS og Sarp Kraftstasjon AS ("**Produksjon**"), overføres til et nytt selskap ("**Nye Hafslund**")¹. Derneft overføres KEAs aksjer til Varme. Den interne restruktureringen etterfølges av to transaksjoner:

- (1) Fortum erverver 100% av aksjene i Marked fra BidCo, henhold til "*Market Share Purchase Agreement draft dated 25 April 2017*" ("**Aksjekjøpsavtalen Marked**").
- (2) Fortum erverver 50% av aksjene i Varme/KEA fra BidCo, og de resterende 50% overføres til OK, i henhold til "*OK Heat Share Purchase Agreement draft dated 25 April 2017*" og "*Fortum Heat Share Purchase Agreement draft dated 25 April 2017*" ("**Aksjekjøpsavtalen Varme/KEA**")². I henhold til aksjonæravtalen mellom OK og Fortum: "*Heat Shareholders Agreement draft dated 25 April 2017*" ("**Aksjonæravtalen Varme/KEA**"), skal Fortum utnevne tre av fem styremedlemmer (punkt 5.1). OKs vetorettigheter etter punkt 5.3 knytter seg ikke til sentrale forretningsmessige avgjørelser, og det foreligger derfor ikke felleskontroll. Fortum avgjør selskapets budsjett og forretningsplan, samt utnevner administrerende direktør. Fortum har således enekontroll over Varme³.

Etter gjennomføring av Transaksjonen er Hafslunds eierstruktur som følger:

¹ Hafslund Produksjon består av Hafslund Produksjon AS og Sarp Kraftstasjon AS. Hafslund Produksjon forblir en del av Hafslund etter Transaksjonen.

² For en nærmere beskrivelse av aksjekjøpsavtalen knyttet til Varme/KEA, herunder konkurransebestemmelsen hvis hovedsiktemål er å sikre en fornuftig forretningsmessig drift for Klemetsrudanlegget, vises det til punkt 4.2 nedenfor.

³ Det bemerkes at Fortum i forbindelse med Transaksjonen også erverver 10% av aksjene i Produksjon (samt rett til å utnevne et styremedlem). Ettersom dette er et minoritetserverv, utgjør ikke oppkjøpet en del av den meldepliktige foretakssammenslutningen. Det vises til Jurisdiksjonsmeddelelsen (2008/C 95/01), avsnitt 44.

For ytterligere informasjon om Transaksjonen, viser vi til de vedlagte avtaler⁴, jf. punkt 12 nedenfor.

Fortums erverv av Marked og Varme/KEA har så nær innbyrdes sammenheng at de må vurderes som en enkelt foretakssammenslutning. De to transaksjonene er juridisk og økonomisk betinget av hverandre, i den forstand at den ene ikke ville funnet sted uten den andre, jf. "*Transaction Agreement dated 26 April 2017*", "**Transaksjonsavtalen**". Videre er Fortum det ervervende foretak i begge tilfeller. Transaksjonen må derfor anses som en enkelt foretakssammenslutning⁵.

For god ordens skyld ser Melder det som hensiktsmessig å gjøre noe nærmere rede for Partenes samarbeid knyttet til Varme/KEA. Det er sentralt for OK å ivareta sin eierinteresse i Varme/KEA, særlig i lys av at Fortum etter Transaksjonen skal ha enekontroll. I denne forbindelse er det inntatt en nærmere regulering av forholdet mellom Varme/KEA og Partenes øvrige virksomhet i punkt 3.2 (første avsnitt) av Aksjonæravtalen Varme/KEA⁶. Den innholdsmessige essensen er at Fortum i prinsippet skal utføre sin virksomhet i tilknytning til håndtering og mottak av avfall, produksjon og distribusjon av strøm, fjernvarme og fjernkjøling, samt karbonfangst, gjennom Varme/KEA.

Bestemmelsen vil i alle tilfeller ikke ha konkurransebegrensende effekt i det relevante markedet, ettersom Fortum ikke er forpliktet til å begrense sitt markedsnærvær, men snarere å kanalisere sin aktivitet gjennom Varme/KEA. Formålet med bestemmelsen er å sikre en fortsatt rasjonell drift og utvikling av Varme/KEA, særlig med hensyn til karbonfangst –og lagring. Sistnevnte utgjør en sentral del av OK og Fortums felles ambisjoner for utvikling av grønne løsninger.

Bestemmelsen lyder som følger:

*"The Company shall be the tool of operation of Fortum and its Affiliates with regard to new business opportunities within the Scope in the Territory (a "**Business Opportunity**").*

However, if Fortum (or any Affiliate) wants to engage in a Business Opportunity, and the approval of OK is required due to the supermajority rights following from this Agreement, and OK by not approving the project in question or by not approving the proposed financing (if needing approval), or if the Company for other reasons (such as prohibition by law etc.) is unable to pursue such Business Opportunity, and if OK is already involved in the Business Opportunity in question in any other way than through the Company, this Agreement shall not prevent Fortum from engaging in the Business Opportunity in question.

To the extent Ecokem wants to engage itself in activities in the Territory that are within Ecokems present Scope, and which are not related with any waste incineration activity, the first paragraph of this clause 3.2 shall not apply, but Fortum (and Ecokem) and OK shall, before Ecokem enters into any such activity on an independent basis, meet and discuss if and how Ecokem and the company could cooperate.

To the extent a Shareholder or any of its Affiliate comes across a new Business Opportunity such Shareholder shall, without implying any restrictions beyond what follows from the above, procure, without undue delay, that the Company is receiving the relevant information about the Business Opportunity.

Furthermore, if a Business Opportunity, due to requirements of the present owner(s), is dependent on the Company not being involved, OK shall not unreasonably withhold its approval of Fortum engaging in the Business Opportunity in another way than through the Company. In such case, the principle contained in next paragraph of this clause 3.2 shall not restrict the Company (but shall still restrict Fortum and its Affiliates).

Fortum and its Affiliates, including the Company, shall cooperate on an equal basis in order to secure their overall joint interest with regard to the waste market. The relevant companies shall communicate in order to avoid that different Fortum Group companies are competing for the same waste deliveries, and in order to assist each other in approaching the market, including by trying to ensure that transport cost from the place of supply to the relevant Fortum Group plant (in cases of doubt the distance shall be the decisive element) are kept as low as possible. After

⁴ Avtalene blir fremlagt uten vedlegg. Det bes opplyst om tilsynet også ønsker tilsendt vedlegg.

⁵ Jurisdiksjonsmeddelelsen, avsnitt 38-41.

⁶ Det bemerkes at aksjekjøpsavtaler/aksjonæravtaler tilknyttet Transaksjonen fortsatt er gjenstand for forhandling mellom Partene.

*having executed the Agreement Fortum will instruct its relevant Affiliates (including the Company) to communicate in accordance with the above."*⁷

4.2 Bakgrunnen for Transaksjonen

Fortum er allerede inne på eiersiden av Hafslund ASA gjennom aksjeposten på 34%, men Transaksjonen danner grunnlag for ekspansjon av Fortums kjernevirksomhet i Norden.

Eierandelen i Varme/KEA gir Fortum en attraktiv eierposisjon i et fjernvarmeselskap i Oslo-området. I tillegg innebærer konsolideringen av Varme og KEA at det dannes en integrert verdikjede i energigjenvinningssammenheng, og både vil effektivisere tilbudet til fjernvarmekundene og muliggjøre vekst av Fortums *City Solutions* i Oslo-området.

Etter Transaksjonen vil Fortum ha over 2 millioner kunder i markedet for videresalg av strøm, og blir således en viktig strømsalgsaktør i Norden. Norske kunder er anerkjent som tilpasningsdyktige til ny teknologi og løsninger, slik at tilgang til det norske markedet er fordelaktig for Fortums forretningsenhet *Consumer Solutions*, samt utviklingen av nye digitale produkter og tjenester.

Transaksjonen vil både generere inntekter og diversifisere Fortums inntektsstrøm i det nordiske markedet for strøm. Dette gjør seg særlig gjeldende for strømsalg, ettersom overtagelsen av Marked gir betydningsfulle skalaeffekter og andre synergier idet partenes overlappende funksjoner kombineres.

5 BESKRIVELSE AV DE INVOLVERTE FORETAK OG FORETAK I SAMME KONSERN

5.1 Involverte foretak

De involverte foretak i Transaksjonen er Fortum ("**Melder**"), samt Marked og Varme/KEA (samlet betegnet som "**Målselskapene**"). Ettersom Marked og Varme forut for Transaksjonen er separate forretningsenheter under Hafslund, og KEA er et datterselskap til OK, beskrives deres virksomhet hver for seg. I konkurranseanalysen i punkt. 6 omtales likevel Varme og KEA samlet som Varme/KEA.

5.2 Fortum

5.2.1 Konsernstruktur og virksomhet

Fortum Oyj

Fortum er et finskbasert energikonsern med virksomhet i Norden, Østersjø-regionen og Russland. Fortums kjernevirksomhet er produksjon og salg av strøm og varme, samt drift og vedlikehold av kraftverk. Selskapet er børsnotert, med den finske stat som største aksjonær gjennom eierskap til 50.76% av aksjene. Fortum agerer likevel som en selvstendig økonomisk enhet, i den forstand at selskapets forretningsmessige avgjørelser ikke på noe vis koordineres med andre enheter eid av den finske stat.

Per 1. mars 2017 består Fortum av fire forretningsområder: "**Generation**", "**City Solutions**", "**Consumer Solutions**" og "**Russia**"; og to forretningsenheter med fokus på å utvikle ny virksomhet: "**M&A and Solar & Wind Development**" og "**Technology and New Ventures**".⁸

⁷ Det bemerkes at aksjekjøpsavtaler/aksjonæravtaler tilknyttet Transaksjonen fortsatt er gjenstand for forhandling mellom Partene.

⁸ Fortum solgte nettverksvirksomheten i Finland i 2014 og i Sverige i 2015, og er følgelig ikke lenger aktiv innenfor elektrisitetsdistribusjon.

Generation

Generation er ansvarlig for storskala kraftproduksjon, fysisk optimering, og trading i Nord Pool-området og i Polen. Avdelingen innebefatter kjernefysisk og hydroelektrisk kraftproduksjon, konvensjonell produksjon av kondenskraft, porteføljeforvaltning og handel, industriell intelligens og kjernefysiske tjenester.

Fortums nordiske produksjonsanlegg er primært lokalisert i Finland og Sverige. I 2016 var Fortums totale produksjonskapasitet for elektrisitet 3 983 MW i Finland⁹ og 5 426 MW i Sverige¹⁰. Faktisk kraftproduksjon samme år var [REDACTED] i Finland og [REDACTED] i Sverige. Fortum ervervet videre strømproduksjon (liten skala) i Danmark (16 MW) i 2016 og i Norge (32 MW) i 2017, som rapporteres gjennom *M&A and Solar & Wind Development* eller *City Solutions*. *Generation* selger også strøm produsert på baltiske og polske kraftverk på markedet. Selve anleggene rapporteres likevel gjennom *City Solutions*. I 2016 produserte Fortum [REDACTED] i de baltiske landene og [REDACTED] i Polen.

City Solutions

City Solutions består av kraftvarmeproduksjon, energigjenvinning, biomasse og andre sirkulære løsninger. Virksomheten er lokalisert i Norden, de baltiske landene og Polen.

Forretningsenheten omfatter også Fortums aksjepost på 50% i Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad (publ) (et fellesforetak som eies sammen med Stockholms Stad gjennom Stockholms Stadshus AB, "**Fortum Värme**")¹¹, og Fortums virksomhet innenfor avfall og gjenvinning "*Recycling & Waste Solutions*" som består av det tidligere Ekokem Corporation¹².

Gjennom *City Solutions* har Fortum omtrent 275 000 kunder i Finland innenfor fjernvarme og fjernkjøling. Disse er fordelt på Espoo, Kauniainen, Kirkkonummi, Järvenpää, Tuusula, og Joensuu-regionen. I tillegg eier Fortum 49,5% av aksjene i Turun Seudun Energiatuotanto Oy, som tilbyr industriell damp og fjernvarme til omtrent 200 000 kunder i Turku-regionen. Fjernvarme produsert i Turku-regionen distribueres til sluttbrukerne gjennom Turku Energia. Hva gjelder Finland, var Fortums totale produksjonskapasitet for varme i 2016 2 024 MW. Fortum er også aktiv i markedet for fjernvarme og fjernkjøling i Sverige gjennom fellesforetaket Fortum Värme, som tilbyr fjernvarme og fjernkjøling i Stockholm-området til om lag 11 000 kunder. Fortum Värme har produksjonsanlegg lokalisert i Stockholm-området. To av anleggene (Högdalen og Brista) baserer seg primært på avfall, enten utelukkende eller i kombinasjon med annet brensel. De øvrige anleggene bruker hovedsakelig biologisk brennstoff og kull. Fortum Värmes totale produksjonskapasitet er anslagsvis [REDACTED].

Fortums produksjonskapasitet for fjernvarme og fjernkjøling i de Baltiske landene rapporteres også under *City Solutions*. I Baltikum har Fortum en strømproduksjonskapasitet på 49 MW i Estland, 26 MW i Latvia, og 18 MW i Litauen¹³. Fortum har tre kraftvarmeanlegg i Polen, og over 800 km fjernvarmenettverk, som forsyner 360 000 husholdninger i Płock, Wrocław, Czystochowa, Zabrze og Bytom. Fortums totale produksjonskapasitet i Polen er 186 MW, og varmeproduksjonskapasiteten er

⁹ Fortums andel av Turun Seudun Energiatuotanto Oy's produksjonskapasitet har blitt tillagt offentlig tilgjengeliggjorte tall. Fortums andre såkalte "*mankala*"-eierskap er allerede inkludert i Fortums offentlig tilgjengeliggjorte tall.

¹⁰ Tallene for Sverige medtar Fortum Värmes totale produksjonskapasitet. For ytterligere detaljer, se omtalen av *City Solutions*. Fortums øvrige felleseide selskaper inkluderes allerede i Fortums offentlig rapporterte tall.

¹¹ Fortum Värme er felleskontrollert av Fortum og Stockholms stad. Fortum Värme er en selvstendig videresalgsaktør av strøm på Nord Pool-markedet, men får tilgang til markedet gjennom at Fortum er medlem av Nord Pool Spot/Nasdaq. For god ordens skyld allokteres derfor Fortum Värmes produksjon i sin helhet til Fortum i denne meldingen.

¹² Fortum ervervet Ekokem Corporation i august 2016, hvis virksomhet nå er fullt ut integrert i Fortum.

¹³ Tallene inkluderer ikke det nye fellesforetaket eid av Fortum og UAB Lietuvos Energija, som skal bygge et avfallsenergianlegg i Kaunas, Litauen. Anlegget forventes å ha kapasitet til varmeproduksjon på 70 MW og en årlig varmeproduksjon på [REDACTED] brutto strømproduksjonskapasitet på 24 MW og en årlig elektrisitetsproduksjon på [REDACTED]. Det estimeres at anlegget vil ferdigstilles høsten 2019.

961 MW. I 2015 solgte Fortum varme tilsvarende [REDACTED] i Polen, og [REDACTED] i de baltiske landene.

Fortums *Recycling & Waste Solutions* har sin hovedvirksomhet innenfor avfallsgjenvinning og avfallshåndteringstjenester. Avfallet benyttes i varme –og elektrisitetsproduksjon ("waste to energy"). Varme og strøm produseres av tre høytemperaturs energigjenvinningsanlegg i Riihimäki (Finland), Kumla (Sverige) og Nyborg (Danmark). Mot slutten av 2016 etablerte *Recycling & Waste Solutions* (det daværende Ekokem Corporation) et datterselskap i Stavanger. For øyeblikket er selskapet kun et salgskontor, i den forstand at det i dag ikke utføres gjenvinnings –eller kraftrelaterte operasjoner i Norge.

Energien som produseres selges til lokale fjernvarmebedrifter eller som strøm på grossistmarkedet i Danmark av tredjepartsaktører. Det produseres forholdsvis små mengder strøm, og delvis med sikte på eget forbruk. Det overstigende selges på Nord Pool. I Finland ble det produsert [REDACTED] varme og [REDACTED] i 2016, i Sverige [REDACTED] varme og [REDACTED] strøm, og i Danmark [REDACTED] varme og [REDACTED] strøm.

I tillegg til det ovenstående tilbyr *City Solutions* rådgivningstjenester knyttet til kraftproduksjon til andre kraftselskaper og energiintensiv industri.

Consumer Solutions

Consumer Solutions består primært av strømsalg og tjenester tilknyttet strømsalg.

I markedet for videresalg av strøm har Fortum rundt [REDACTED] kunder i Finland, [REDACTED] i Sverige, og [REDACTED] i Norge. Forretningsenheten har også et mindre antall kunder i Polen¹⁴.

Kundemassen består av private husholdninger, bedrifter og lokale kraftselskaper.

For øvrige opplysninger vedrørende *Consumer Solutions* virksomhet i Norge vises det til punkt 7.5 nedenfor.

Russland

Fortums Russland-divisjon omfatter produksjon og salg av strøm og varme i Russland. Fortum har virksomhet både i Tuymen og Khanty-Mansiysk-området i Vest-Sibir, samt Chelyabinsk-området i Uralfjellene. Selskapet produserer elektrisitet og varme til et område som strekker seg fra St. Petersburg til Kola Peninsula. I 2016 ble det solgt 25.5 TWh strøm og 20.7 TWh varme i det russiske markedet. Divisjonen omfatter også Fortums eierandel på over 29% av aksjene i Russian Territorial Generating Company 1 ("TGC-1"), som er basert i den nordvestlige delen av Russland.

M&A and Solar & Wind Development

Fortum tilstreber verdiskapning ved å være en pådriver for konsolidering og restrukturering i kraftbransjen, og har derfor gjennomført flere fusjoner og oppkjøp i både det nordiske og europeiske markedet. Konsernet har også som målsetning å opparbeide seg en portefølje i gigawatt-skala innenfor vind –og solenergi. Oppkjøpsvirksomheten er sentralisert i *M&A and Solar & Wind Development*-divisjonen.

¹⁴ Det nevnes også at Fortum i mars 2016 ervervet Grupa DUON S.A., et polsk gass- og elektrisitetsselskap med [REDACTED] kunder.

Vindporteføljen består av vindparker og utviklingsprosjekt i Sverige, Norge og Russland. Fortum har per i dag kun en operativ vindpark i Norge.

Fortums solenergiproduksjon er primært lokalisert i India. I tillegg selger Fortum komplett solpanelutstyr til privat bruk i Finland, Sverige, Norge og Polen.

Technology and New Ventures

Technology and New Ventures er ansvarlig for Fortums forskning –og utviklingsaktiviteter. Forretningsenheten er ansvarlig for egne nyetableringer, direkte og indirekte investeringer i eksterne oppstartsbedrifter, samt samarbeid med universiteter og andre forskningsinstitusjoner. *Corporate IT* utgjør også en del av divisjonen, som muliggjør digitalisering og utvikling av informasjonsteknologiske løsninger og applikasjoner for Fortums virksomhet.

Technology and New Ventures innebefatter videre Fortums infrastruktur for lading av elektroniske kjøretøy ("Charge & Drive"). Fortum tilbyr Charge & Drive i Finland, Sverige og Norge. Fortums nordiske ladenettverk består nå av 1 200 ladepunkter.

5.3 Hafslund

5.3.1 Konsernstruktur og virksomhet

Hafslund er et norsk energi- og infrastrukturselskap inndelt i følgende virksomhetsområder: Produksjon, Varme, Networks og Marked. Ettersom transaksjonen kun berører Marked og Varme vil den følgende redegjørelsen begrense seg til disse virksomhetsområdene.

Ved avgrensning av det relevante markedet samt vurderingen av overlappende virksomhet, vil Varme betraktes som konsolidert med KEA for å reflektere strukturen etter Transaksjonen.

Marked

Marked er aktiv i markedet for videresalg av strøm. Gjennom hel –og deleide datterselskaper kjøper Marked elektrisitet på Nord Pool Spot og tilbyr strøm til bedrifts –og privatkunder i Norge, Sverige, Finland og Spania. Ved utgangen av 2016 hadde Marked til sammen nesten 1.1 millioner kunder og solgte 19.6 TWh strøm.

De operative selskapene i videresalgsmarkedet for strøm under Marked er Hafslund Strøm, NorgesEnergi, Fredrikstad EnergiSalg, Hallingkraft og Røyken kraft (Norge), Göta Energi, SverigesEnergi og Hafslund Energi (Sverige) og Kotimaan Energia Oy (Finland).

Varme

Varme produserer og distribuerer fjernvarme innenfor konsesjonsområdet i Oslo, Kolbotn sentrum og Mastemyr Næringspark.

I 2016 produserte Hafslund 1 700 GWh fjernvarme, noe som tilsvarer rundt 20% av Oslos oppvarmingsbehov, eller oppvarmingsbehovet til cirka 170 000 boenheter.

Varmes hovedkilde til energi er avfallsenergi kjøpt fra OKs energigjenvinningsanlegg (eksempelvis KEA). I tillegg benyttes varme produsert ved egne varmesentraler. Egenproduksjonen skjer ved å hente ut varme fra byens kloakk ved hjelp av varmepumper, samt varmeproduksjon basert på ulike fornybare energikilder.

Varme eier også et energigjenvinningsanlegg på Haraldrud i Oslo. Anlegget produserer fjernvarme, industridamp og noe elektrisitet, og har en installert effekt på 32 MW, en estimert årlig produksjonskapasitet på 273 GWh, og kapasitet til å gjenvinne 100 000 tonn avfall årlig. Varme bruker produsert strøm internt, fremfor å selge til markedet.

5.4 KEA

5.4.1 Struktur og virksomhet

KEA eier Klemetsrudanlegget. Anlegget har tre ovnslinjer, og gjenvinner primært energi fra industrielt – og husholdningsavfall til miljøvennlig fjernvarme og elektrisitet. I 2016 produserte og solgte KEA 648 GWh fjernvarme, som i sin helhet ble solgt til Varme. KEA produserer også noe strøm, som i all hovedsak selges til en enkelt tredjepart med sikte på videresalg (██████████). Et mindre volum selges til Varme og Energigjenvinningsetaten i Oslo kommune ("EGE"). KEA kjøper avfall fra kommuner og kommersielle kilder, samt importerer fra Storbritannia.

KEA ble skilt ut fra EGE i 2015 og etablert som en uavhengig enhet, Klemetsrudanlegget AS. OK eier 100% av aksjene i KEA.

6 OMSETNINGSTERSKLER OG MELDEPLIKT

6.1 Omsetning

Tabell 1 viser Partenes samlede og individuelle omsetning i globalt og nasjonalt i 2016.

Omsetning ¹⁵	Global omsetning	Omsetning i Norge
Fortum ¹⁶	██████████ [MEUR 3 000 – 7 000]	██████████ [MNOK 5 000 – 10 000 (MEUR 500–1000)]
Marked	MEUR 786 (MNOK 7 303)	MNOK 5 558 (MEUR 598)
Varme/KEA ¹⁷	MEUR 149 (MNOK 1 387)	MNOK 1 387 (MEUR 149)
Totalt	██████████ [MEUR 3 000 – 7 000, MNOK 40 000 – 60 000]	██████████ [MNOK 10 000 – 15 000]

¹⁵ Valutakurs: 2016: € 1 = SEK 9.4689; € 1 = NOK 9.2906; NOK 1 = 1.019 SEK.

¹⁶ Fortums omsetning inkluderer Fortums andel av omsetning generert av Fortum Värme og Chempolis Oy. Omsetningen har videre blitt justert basert på oppkjøp og avhendelser gjennomført etter utgangen av regnskapsåret 2016.

¹⁷ Dette inkluderer Varmes totale omsetning og KEAs omsetning i den grad den ikke stammer fra salg av varme (gate fee i forbindelse med kjøp av avfall, grossistsalg av strøm, og enkelte andre mindre salg), ettersom KEA selger all varme til Varme.

6.2 Transaksjonen er meldepliktig i Norge, Sverige og Finland

Gjennom Transaksjonen overtar Fortum enekontroll over Varme/KEA og Marked. Det foreligger således en foretakssammenslutning jf. krrl. § 17.

Transaksjonen er meldepliktig til Konkurransetilsynet, ettersom: (i) Partene hadde en samlet årlig omsetning i Norge på over MNOK 1000 i 2016, og (ii) henholdsvis Fortum, Marked og Varme/KEA hadde en årlig omsetning i Norge på over MNOK 100 i 2016, jf. krrl. § 18.

Foretakssammenslutningen er også underlagt tilsyn fra konkurransemyndighetene i Sverige og Finland.

Terskelverdiene for at sammenslutningen skal kunne anses å ha en EU-dimensjon er imidlertid ikke oppfylt, ettersom omsetningen til Marked og Varme/KEA ikke oversteg MEUR 250 i EU i 2016; og omsetningen til Marked og Varme/KEA ikke oversteg MEUR 25 i tre medlemsstater (kun i Sverige og Finland), jf. fusjonskontrollforordningen artikkel 1.

7 RELEVANTE MARKEDER

7.1 Innledning og oversikt

I det videre beskrives og vurderes de relevante markedene. Som det fremgår har Fortum på den ene siden, og Marked samt Varme/KEA på den annen side, liten grad av overlappende virksomhet.

Fortum på den ene siden og Marked, og Varme/KEA på den andre siden har i dag virksomhet innenfor:

- (a) produksjon og salg av fjernvarme;
- (b) produksjon og grossistsalg av strøm;
- (c) videresalg av strøm;
- (d) kjøp av avfall til bruk i fjernvarme –og strømproduksjon.

7.2 Markedet for produksjon og salg av fjernvarme

7.2.1 Markedsavgrensning

I tidligere saker har Kommisjonen ansett markedet for salg av fjernvarme (distribusjon av damp og/eller varmtvann fra et forbrenningsanlegg til bygninger) som et eget produktmarked¹⁸.

I enkelte land møter fjernvarme stadig økende konkurranse fra andre oppvarmingsmetoder som geotermisk oppvarming eller varmepumper. Ettersom Fortum ikke har fjernvarmevirksomhet i Norge, er det likevel ikke for Transaksjonens formål nødvendig å foreta en nærmere vurdering av om slike oppvarmingsmetoder skal inkluderes i det relevante produktmarkedet.

¹⁸ Sak M.7272, Fortum Corporation / OAO Gazprom / AS Eesti Gaas / AS Vorguteenus Valdus, avsnitt 19, og sak M.7745, Fortum / Lietuvos Energija / JV, avsnitt 18. Det bemerkes at Fortum tilbyr fjernvarme til både nettverk eid av Fortum og nettverk eid av tredjeparter. I tilfeller der en fjernvarmetilbyder ikke eier det relevante nettverket, kan det relevante produktmarkedet alternativt bli ansett som oppstrømsmarkedet til fjernvarmenettverket. Denne distinksjonen endrer imidlertid ikke rekkevidden av markedsdefinisjonen, ettersom varmen kun kan selges til nettverket i området der forbrenningsanlegget er lokalisert.

Kommisjonen har definert det relevante geografiske markedet som lokalt, og som begrenset til det aktuelle fjernvarmenettverket¹⁹.

7.2.2 Ingen negative konkurransemessige virkninger

Både Fortum og Varme/KEA tilbyr fjernvarme i sine respektive forretningsområder uten å ha geografisk overlappende virksomhet. Marked hverken produserer eller distribuerer fjernvarme.

Fortum har som tidligere nevnt ingen fjernvarmevirksomhet i Norge.

Varme/KEA produserer fjernvarme i KEA og Varmes til sammen to energigjenvinningsanlegg i Oslo-området og i Varmes øvrige varmeanlegg. Fjernvarmen distribueres dernest til kunder tilkoblet fjernvarmenettet i Oslo-området. Varme/KEA har ingen fjernvarmevirksomhet i Sverige eller Finland.

Fortum og Varme/KEAs fjernvarmeoperasjoner er lokalisert i ulike land, slik at partene har ikke overlappende virksomhet innen produksjon og salg av fjernvarme. Det foreligger dermed ikke noe berørt marked, og Transaksjonen vil ikke ha konkurransebegrensede virkninger i markedet for produksjon og salg av fjernvarme.

7.3 Markedet for produksjon og grossistsalg av strøm

7.3.1 Markedsavgrensning

Kommisjonen har i tidligere saker ansett produksjon og grossistsalg av strøm som et eget produktmarked, noe som innebærer strøm (i) generert i kraftverk; (ii) handlet på grossistmarkedet (gjennom bilaterale avtaler, utvekslingsbørs, eller andre regulerte markedsplasser), og (iii) fysisk importert gjennom strømkabler ("*interconnectors*")²⁰. Det er ingen omstendigheter som tilsier at Kommisjonspraksis bør fravikes i dette tilfellet²¹.

Det relevante geografiske markedet består av området som dekkes av Nord Pool Spot (Finland, Sverige, Norge, Danmark, Estland, Litauen og Latvia). Det har i Kommisjonspraksis²² blitt understreket at en betydelig andel av grossistsalg og -kjøp av strøm i Norden og de Baltiske landene gjennomføres gjennom Nord Pool Spot og Nasdaq OMX Commodities (sistnevnte for finansiell handel).

Nord Pool Spot dekker grossisttransaksjoner av fysisk strøm i Finland, Sverige, Norge, Danmark, Estonia, Litauen og Latvia. Nord Pool er et fellesforetak mellom de Nordiske og Baltiske stamnettoperatorene som opererer i spot-markedet, og sammenkobler tilbud og etterspørsel i Norden og Baltikum 12 til 36 timer før levering ("*day-ahead*"). Nord Pool driver også Elbas, som tillater handel med strøm nærmere til fysisk levering og forbruk ("*intra-day*"). Det nordiske og baltiske elektrisitetsmarkedet er både liberalisert og sammenkoblet, noe som innebærer at enhver som er koblet til et nasjonal nettverk i prinsippet kan kjøpe eller selge strøm fra eller til en annen koblet til samme nettverk. Dermed er prisene identiske i alle de Nordiske og Baltiske landene i det tidsrommet det ikke er overbelastning på nettverket til Nord Pool Spot. Derfor bør Nord Pool-området anses som det relevante geografiske markedet for produksjon og grossistsalg av strøm.

¹⁹ Sak M.7272, Fortum Corporation / OAO Gazprom / AS Eesti Gaas / AS Vorguteenus Valdus, avsnitt 20, og sak M.7745 Fortum / Lietuvos Energija / JV, avsnitt 18.

²⁰ Se sak M.7745, Fortum/Lietuvos Energija/JV, avsnitt 21 and M.6984, EPH/Stredeoslovenska Energetika, avsnitt 15.

²¹ Det bemerkes at både Fortum og til en viss grad Varme/KEA er aktiv i den nordeuropeiske finansielle strømhandelen. Volumet av finansiell handel korrelerer i all hovedsak med volumet av fysisk handel, ettersom formålet med den finansielle handelen primært er å hedge Nord Pool-prisene. Det bes opplyst om tilsynet ønsker ytterligere informasjon i denne sammenheng.

²² Se sak M.3268, Sydkraft/Granninge, avsnitt 11; sak M.3867, Vattenfall/Elsam og E2 Assets, avsnitt 12.

Nord Pool-området innebefatter som tidligere nevnt Finland, Sverige, Norge, Danmark, Estland, Litauen og Latvia. Disse landene er elektrisk sammenkoblet gjennom strømkabler ("interconnectors")²³. Den fysiske, grenseoverskridende strømhandelen i nevnte område skjer gjennom Nord Pool Spot, ved hjelp av en europeisk-omspennende krafthandelsalgoritme som optimerer tilførselen av strøm mellom de ulike landene.

Det bemerkes at Kommisjonen har ansett det som mulig at det geografiske markedet for produksjon og grossistsalg av strøm ikke omfatter hele Nord Pool-området, men at kan bestå av nasjonale markeder²⁴. I denne meldingen er det ikke hensiktsmessig å vurdere den geografiske rekkevidden av det relevante markedet i nærmere, ettersom Transaksjonen ikke vil få noen negative konkurransebegrensende virkninger, selv om det geografiske markedet defineres som nasjonalt, jf. punkt. 7.3.2 nedenfor.

7.3.2 Ingen negative konkurransemessige virkninger

Både Fortum og KEA er aktive i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm, men KEAs virksomhet er svært begrenset og underordnet fjernvarmeproduksjonen. Varme produserer også mindre kvantum strøm, men selger som tidligere nevnt ikke denne til markedet. Marked er ikke aktiv innenfor produksjon og grossistsalg av strøm.

Fortum har virksomhet i ovennevnte marked i Finland, Sverige, Norge, Danmark, de Baltiske landene, Polen og Russland. I Nord Pool-området er Fortums primære strømproduksjonsanlegg lokalisert i Finland og Sverige. I Finland har Fortum en installert effekt på 3 983 MW²⁵ og i Sverige 5 426 MW²⁶. Dertil kommer at Fortum også har en marginal strømproduksjon i Norge og Danmark. I Norge kjøpte Fortum en 32 MW operativ vindmøllepark i januar 2017, og i Danmark produserer Fortums *Recycling & Waste Solutions* mindre mengder strøm. I de Baltiske landene har Fortum et 18 MW kraftproduksjonsanlegg i Litauen²⁷, et 26 MW kraftproduksjonsanlegg i Latvia og et 49 MW kraftproduksjonsanlegg i Estland. Alle de Baltiske fasilitetene er kraftvarmeanlegg. Fortum selger tilnærmet all strøm produsert i Nord Pool-området direkte til Nord Pool.

KEA produserer strøm i sitt energigjenvinningsanlegg lokalisert på Klemetsrud i Oslo, men produksjonen er imidlertid svært begrenset og underordnet varmeproduksjonen. Elektrisiteten som produseres på Klemetsrud-anlegget [redacted] selges til en tredjepart, Kinect Energy, som selger videre til [redacted]²⁸.

Partenes overlapp innenfor produksjon og grossistsalg av strøm er ubetydelig. Fortums markedsandel i Nord Pool-området er anslagsvis 8% basert på kapasitet og [redacted] [10-20%] basert på volum og produksjonsverdi. KEAs markedsandel er tilnærmet null, kun [redacted] [0-5%]. Transaksjonen vil dermed kun resultere i en samlet markedsandel på [redacted] [10-20%] i Nord Pool-området, og en økning på [redacted] 0-5 prosentpoeng. Konkurransen i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool-området vil derfor ikke bli påvirket vesentlig som følge av Transaksjonen.

Dersom det geografiske markedet anses som nasjonalt, har Partene kun overlappende virksomhet i Norge. Likevel er Fortums og KEAs produksjon og grossistssalg av strøm i Norge svært begrenset, i og

²³ Ytterligere informasjon om Nord Pool Spot: www.nordpoolspot.com

²⁴ Se sak M.3268, Sydkraft/Grønting; sak M.3867, Vattenfall/Elsam og E2 Assets.

²⁵ Tallet inkluderer Fortums andel av Turun Seudun Energiyhtiön Oyj produksjonskapasitet.

²⁶ Tallet inkluderer Fortum Värms totale produksjonskapasitet.

²⁷ Det nye fellesforetaket eid av Fortum og UAB Lietuvos Energija er ikke medtatt i denne beregningen, der siktemålet er å bygge et avfallsbasert kraftvarmeanlegg i Kaunas, Litauen. Anlegget forventes å ha kapasitet til å generere 70 MW varme, en årlig varmeproduksjon på [redacted], en brutto kapasitet for produksjon av elektrisitet på 24 MW og en årlig strømproduksjon på [redacted]. Det estimeres at anlegget ferdigstilles høsten 2019.

²⁸ For å få fradrag for merverdiavgift, må all strøm selges til én sluttbruker, som også betaler merverdiavgiften.

med at Fortum kun har en 32 MW vindmøllepark med en årlig produksjon på anslagsvis [REDACTED] og at KEA kun produserte ca. [REDACTED] i 2016. Den samlede markedsandelen i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Norge er kun [REDACTED] [0-5%]. På denne bakgrunn er det klart at Transaksjonen ikke vil ha noen horisontal konkurransebegrensende effekt i det norske markedet for produksjon og grossistsalg av strøm.

Som vist i tabell 2, er KEA og Fortums samlede markedsandel kun [REDACTED] [5-10%] i Nord Pool-området basert på kapasitet.

Tabell 2. Partenes produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool-området basert på kapasitet (MW) (2016)							
	KEA		Fortum		Samlet		Markedet ²⁹
	MW	Markeds andel (%)	MW	Markeds andel (%)	MW	Markeds andel (%)	MW
Nord Pool-området	[REDACTED]	[REDACTED] [0-5%]	9 550 ³⁰	8.3%	[REDACTED]	[REDACTED] [5-10%]	114 907

Som vist i tabell 3, er KEA og Fortums samlede markedsandel kun [REDACTED] [10-20%] i Nord Pool-området basert på produksjonsmengde, både i volum og i verdi.

Tabell 3. Partenes produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool-området basert på produksjonsmengde (2016)							
Volum (GWh)							
	KEA		Fortum		Samlet		Markedet
	GWh	Markeds andel (%)	GWh	Markeds andel (%)	GWh	Markeds andel (%)	GWh
Nord Pool-området	[REDACTED] ^{31]}	[REDACTED] ^{32]} [0-5%]	[REDACTED] ^{32]}	[REDACTED] [10-20%]	[REDACTED]	[REDACTED] [10-20%]	412 269 ³³
Verdi (MEUR) ³⁴							
	KEA		Fortum		Samlet		Markedet

²⁹ Tall for markedet som helhet er basert på ENTSO-E *Statistical Factsheet 2015*. Etter Fortums estimat er ikke markedskapasiteten vesentlig endret etter 2015.

³⁰ Tallet inkluderer vindparken ervervet i Norge ervervet i januar 2017, med en produksjonskapasitet på 32 MW. Tabellen innberegner også hele kapasiteten til Fortum Värme, samt Fortums andel av Turun Sudun Energiantuolto Oys strømproduksjon.

³¹ Tallet inkluderer også strøm som brukes av Varme og EGE.

³² Tallet inkluderer all Fortums produksjon og grossistsalg i Nord Pool-området, inkludert Fortum Värmes strømproduksjon og Fortums andel av Turun Seudun Energiantuolto Oys strømproduksjon. I tillegg er det gjennomsnittlige årlige produksjonen til den operative vindparken i Norge ervervet av Fortum i januar 2017. Vindparkens gjennomsnittlige årlige strømproduksjon er anslagsvis [REDACTED].

³³ Statistikk fra Nord Pool for strømforbruk i Nord Pool-området. <http://www.nordpoolspot.com/Market-data1/Power-system-data/Production1/Production1/ALL1/Hourly/?view=table> Dette inkluderer import fra og eksport til Nord Pool. Total produksjon ekskludert import/eksport i 2016 er 410 997 GWh. Melder bemerker at Nord Pool-statistikken knyttet til strømforbruk er noe lavere enn annen pålitelig statistikk, som eksempelvis Eurostat og ENTSO-E. Nord Pool-statistikken benyttes likevel i denne melding, ettersom annen statistikk ikke ennå er tilgjengelig for 2016. Etter Melders syn er strømforbruk i henhold til Nord Pool-statistikken lavere enn faktisk strømforbruk. På denne bakgrunn er markedsandelene potensielt overvurdert.

³⁴ Markedsverdien for grossistsalg av strøm er estimert ved hjelp av Nord Pool Spots systempris i 2016 (26.9 EUR/MWh).

	MEUR	Markeds andel (%)	MEUR	Markeds andel (%)	MEUR	Markeds andel (%)	MEUR
Nord Pool-området		[0-5%]		[10 – 20%]		[10 – 20%]	11 090.0

Som vist i tabell 4 og 5, er KEA og Fortums samlede markedsandel i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Norge [0-5%], både basert på produksjonskapasitet og produksjonsmengde.

Tabell 4. Partenes produksjon og grossistsalg av strøm i Norge basert på kapasitet (MW) (2016)

	KEA		Fortum		Samlet		Markedet ³⁵
	MW	Markeds andel (%)	MW	Markeds andel (%)	MW	Markeds andel (%)	MW
Norge		[0-5%]	32 ³⁶	0.1%		[0-5%]	33 692

Tabell 5. Partenes produksjon og grossistsalg av strøm i Norge basert på produksjonsmengde (2016)

Volum (GWh)							
	KEA		Fortum		Samlet		Markedet ³⁷
	GWh	Markeds andel (%)	GWh	Markeds andel (%)	GWh	Markeds andel (%)	GWh
Norge	[38]	[0 – 5%]	[39]	– 5%]		[0 – 5%]	132 334
Verdi (MEUR) ⁴⁰							
	KEA		Fortum		Samlet		Markedet
	MEUR	Markeds andel (%)	MEUR	Markeds andel (%)	MEUR	Markeds andel (%)	MEUR
Norge		– 5 %]		– 5%]		– 5%]	3 560

³⁵ Total strømproduksjon og grossistsalgskapasitet i Norge er basert på ENTSO-E *Statistical Factsheet* 2015. Etter Fortums estimat har ikke den totale markedskapasiteten vesentlig endret seg siden 2015.

³⁶ Fortum ervervet strømproduksjonsanlegget i Norge i januar 2017. Produksjonskapasiteten er inkludert i denne tabellen for å gi et helhetlig bilde av Transaksjonens virkninger.

³⁷ Statistikk fra Nord Pool for strømforbruk i Nord Pool-området. <http://www.nordpoolspot.com/Market-data1/Power-system-data/Production1/Production1/ALL1/Hourly/?view=table> Dette inkluderer import fra og eksport til Norge. Total produksjon ekskludert import/eksport i 2016 er 148 797 GWh. Som beskrevet ovenfor, er strømforbruk i henhold til Nord Pool-statistikken trolig lavere enn faktisk strømforbruk. Markedsandelene er således potensielt overvurdert.

³⁸ Dette inkluderer også strøm som brukes av Varme og EGE.

³⁹ Fortum ervervet strømproduksjonsanlegget i Norge i januar 2017. Produksjonskapasiteten er inkludert i denne tabellen for å gi et helhetlig bilde av Transaksjonens virkninger.

⁴⁰ Markedsverdien for grossistsalg av strøm er estimert ved hjelp av Nord Pool Spot-systemets pris i 2016 (26.9 EUR/MWh).

7.3.3 Konkurrenter, kunder og leverandører i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm

I det følgende gis en oversikt over de fem viktigste konkurrenter, kunder og leverandører i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool og Norge.

7.3.3.1 Konkurrenter – Fortum og KEA

Fortum og KEA har de samme konkurrentene i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm.

[KONFIDENSIELL INFORMASJON UNDERSTREKET OG I KLAMMER, IKKE-KONFIDENSIELLE ANSLAG I KURSIV]

	Nord Pool	Estimert markedsandel, 2016
1.	Vattenfall AB Adresse: Evenemangsgatan 13C, 196 56 Solna, Sverige Telefon: +46 8 739 50 00 Telefaks: +46 8 17 85 06 Kontaktperson: Magnus Hall, CEO E-mail: magnus.hall@vattenfall.com	■ [10-20%]
2.	Statkraft AS Adresse: PO Box 200, Lilleaker NO-0216 Oslo Telefon: +47 24 06 70 01 Telefaks: +47 24 06 70 01 Kontaktperson: Christian Rynning-Tønnesen, CEO E-mail: christian.rynning-tonnesen@statkraft.com	■ [10-20%]
3.	Uniper SE Adresse: E.ON-Platz 1 40479 Düsseldorf, Tyskland Telefon: +49 211 73275 0 Kontaktperson: Klaus Schäfer, Styreleder og CEO E-mail: Klaus.schafer@uniper.energy	■ [0-5%]
4.	UPM-Kymmene Oyj Adresse: Alvar Aallon katu 1, FI-00100, Helsinki, Finland Telefon: +358 204 15 111 Telefaks: +358 204 15 110 Kontaktperson: Juha Mäkelä, lakiasiainjohtaja E-mail: juha.makela@upm.com	■ ⁴¹ [0-5%]
5.	Norsk Hydro ASA Adresse: Drammensveien 2650283, Oslo Telefon: +47 22 58 81 00	■ [0-5%]

⁴¹ Fortums estimat er basert på UPMs totale strømproduksjon. UPM offentliggjør ikke strømproduksjon separat for hvert enkelt land, men mesteparten av produksjonen foregår i Nord Pool-området.

	Kontaktperson: Svein Richard Brandtzæg, CEO E-mail: svein.brandtzaeg@hydro.com	
--	---	--

	Norge	Estimert markedsandel (GWh), 2016
1.	Statkraft Adresse: PO Box 200, Lilleaker 0216 Oslo, Norway Telefon: +47 24 06 70 01 Telefaks: +47 24 06 70 01 Kontaktperson: Christian Rynning-Tønnesen, CEO E-mail: christian.rynning-tonnesen@statkraft.com	■ [30-40%]
2.	Norsk Hydro ASA Adresse: Drammensveien 264 0283 Oslo, Norway Telefon: +47 22 58 81 00 Kontaktperson: Svein Richard Brandtzæg, CEO E-mail: svein.brandtzaeg@hydro.com	■ [5-10%]
3.	E-CO Energi Adresse: Postboks 1050 Sentrum 0104 Oslo, Norway Telefon: +47 24 11 65 00 Kontaktperson: Tore Olaf Rimmereid, CEO E-mail: tore.olaf.rimmereid@e-co.no	■ [5-10%]
4.	Agder Energi Adresse: Postboks 603 Lundsiden 4606 Kristiansand, Norway Telefon: +47 38 60 70 00 Kontaktperson: Tom Nysted, CEO E-mail: tom.nysted@ae.no	■ [5-10%]
5.	BKK AS Adresse: Postboks 7050 5020 Bergen, Norway Telefon: +47 55 12 70 00 Kontaktperson: Jannicke Hilland, CEO E-mail: jannicke.hilland@bkk.no	■ [5-10%]

7.3.3.2 Kunder – Fortum

[ALL KUNDEINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

7.3.3.3 Kunder – KEA

KEAs eneste eksterne kunde i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm er Kinect Energy Group:

Kinect Energy Group

Adresse: Fantoftvegen 38

5072 Bergen, Norway

Telefon: +47 55 36 37 00

Telefaks: +47 55 36 37 01

Kontaktperson: Therese Gjerde, Direktør Kinect Energy Spot

E-mail: tgjerde@kinectenergy.com

7.3.3.4 Leverandører – Fortum

Tabellen nedenfor viser Fortums fem største leverandører i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool. En separat oppstilling over leverandører i Norge inkluderes ikke i denne meldingen, ettersom Fortums nærvær i det norske markedet for produksjon og grossistsalg av strøm er svært begrenset, som vist ovenfor.

[ALL LEVERANDØRINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

	Prosentandel av Fortums totale kjøp i EUR, 2016
1.	
2.	

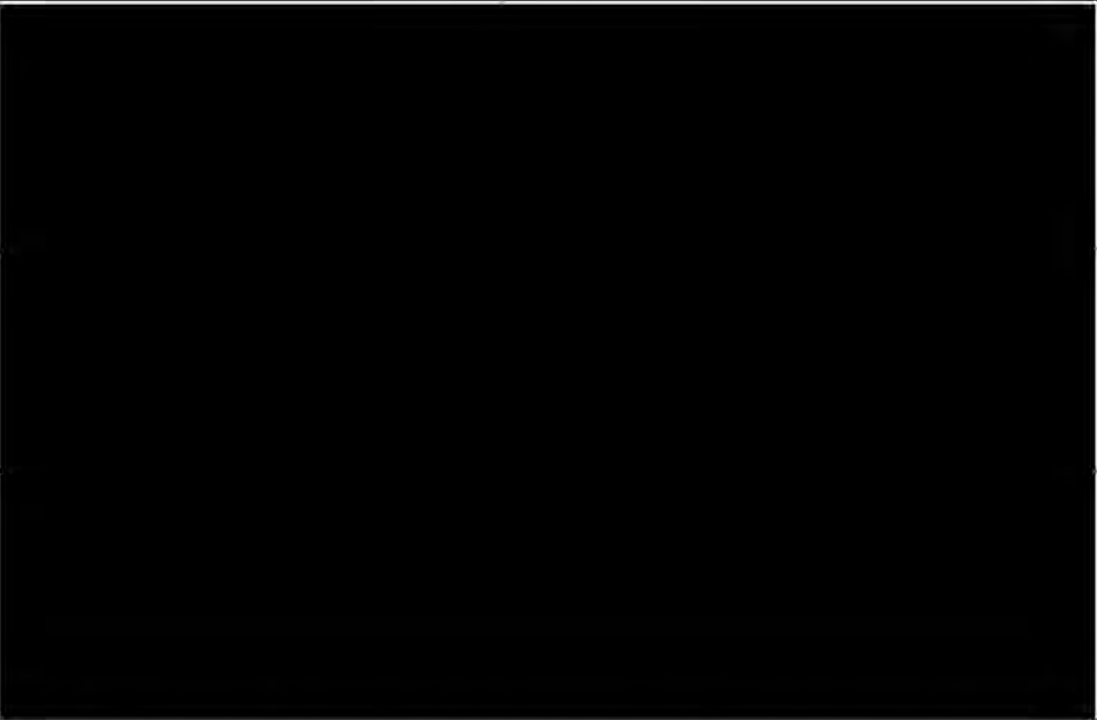
3.	
4.	
5.	

7.3.3.5 – Leverandører - KEA

Tabellen nedenfor viser KEAs fem største leverandører av avfall i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm. Leverandørene er de samme både i Nord Pool-markedet og det norske markedet.

[ALL LEVERANDØRINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

	Prosentandel av total mengde avfall kjøpt av KEA, 2016
1.	
2.	

3.	
4.	
5.	

Melder bes om å bli kontaktet dersom tilsynet ønsker ytterligere informasjon om dette.

7.4 Markedet for videresalg av strøm

7.4.1 Markedsavgrensning

Kommisjonen har tidligere definert markedet for videresalg av strøm (nedstrøms fra markedet for produksjon og grossistsalg av strøm) som et eget produktmarked.

I enkelte tilfeller har Kommisjonen også foretatt et skille mellom videresalg av strøm til (i) store kommersielle og industrielle aktører (direkte tilkoblet høyspenning – og mellomspenningsnettverk) og (ii) mindre industrielle eller kommersielle aktører, og private husholdninger (tilkoblet lavspenningsnettverk)⁴².

Enkelte aspekter ved det norske markedet for videresalg av strøm tilsier at segmentering mellom kundegrupper ikke er avgjørende i Norge. Det er i alle tilfeller ikke nødvendig å definere produktmarkedet i detalj, ettersom foretakssammenslutningen ikke medfører noen konkurransebegrensninger selv om markedet avgrenses basert på ulike kundegrupper.

I liberaliserte markeder for videresalg av strøm har Kommisjonen gjennomgående definert det geografiske markedet nasjonalt⁴³. Selv om det er enkelte forhold ved det nordiske markedet for videresalg av strøm som trekker i retning av at det bør defineres bredere, er det for denne foretakssammenslutningens vedkommende ikke grunn til å vurdere rekkevidden av det geografiske markedet nærmere. Transaksjonen har ikke konkurransebegrensende virkning selv i et nasjonalt definert geografisk marked.

7.4.2 Ingen negative konkurransemessige virkninger

Horisontalt forbundne markeder

Fortum og Marked er aktive i det norske markedet for videresalg av strøm⁴⁴. Varme/KEA har ikke virksomhet i dette markedet.

Både Fortum og Marked selger forholdsvis begrensede mengder strøm til store kommersielle og industrielle kunder. I dette kundesegmentet har heller ikke partene overlappende virksomhet, ettersom Fortum ikke selger til slike kunder i Norge. På denne bakgrunn utgjør ikke videresalg av strøm til kommersielle eller industrielle kunder et berørt marked.

Fortum og Marked selger hovedsakelig strøm til små kommersielle og industrielle kunder og private husholdninger. Som det fremgår av tabellene nedenfor, er Partenes samlede markedsandel i dette kundesegmentet i Norge [20–30%] basert på antall målepunkter, og [20–30%] basert på strømforbruk. Markedet for videresalg av strøm til små kommersielle og industrielle kunder og private husholdninger er således horisontalt berørt. Transaksjonen forårsaker imidlertid en prosentvis økning på kun [0–5] prosentpoeng basert på antall målepunkter, og kun [0–5] prosentpoeng basert på strømforbruk. Dette viser at Transaksjonen har en ubetydelig virkning på den norske markedsstrukturen.

⁴² Se sak M.7745, Fortum/Lietuvos Energija/JV, avsnitt 29; sak M.5827, Elia/IFM/50 Hertz, avsnitt 19; og sak M.6984, EPH/Streedeoslovenska Energetika, avsnitt 18.

⁴³ Se, f. eks., sak M.5496 – Vattenfall/Nuon Energy, avsnitt 15; M.5827, Elia/IFM/50 Hertz, avsnitt 24; sak M.6984, EPH/Streedeoslovenska Energetika, avsnitt 18.

⁴⁴ Det bemerkes at Norge og Sverige siden 2012 har vært en del av det såkalte norsksvenske elsertifikatmarkedet. Et elsertifikat er innvilget til kraftprodusenter som investerer i fornybar kraftproduksjon, og innvilges pr. produserte MWh. Strømkunder og strømlieferandører er i sin tur forpliktet til å kjøpe et nærmere angitt antall elsertifikater årlig, avhengig av mengden strømforbruk. Som strømlieferandører kjøper både Fortum og Marked elsertifikater i Norge og Sverige, mens Fortum som kraftprodusent i tillegg får innvilget og videreselger elsertifikater.

Det norske markedet for videresalg av strøm er liberalisert, og antall tilbydere er høyt. Det er omtrent 80 ulike strømtilbydere i Norge⁴⁵, og etableringshindringene er lave. I tillegg er kundemobiliteten høy.

Fortum gikk for eksempel inn i det norske markedet for videresalg av strøm i 2003 i forbindelse med en "asset swap" med E.ON der Fortum kjøpte Østfold (nettverk og salgsselskaper med totalt 95 000 salg og distribusjonskunder), samt 49% av aksjene i Fredrikstads Energi AS (80 000 kunder⁴⁶). Fortum har ikke kjøpt kundeporteføljer i Norge.

Det er forholdsvis enkelt å etablere seg i det norske markedet for videresalg av strøm, og etableringshindringene er svært lave sett fra videresalgsaktørenes ståsted⁴⁷. Bortsett fra kravet til konsesjon for omsetning av elektrisk kraft, er det ingen regulatoriske etableringshindringer av betydning. Melder er av den oppfatning at inntreden i markedet kan skje raskt. I tillegg krever ikke etablering at man er aktiv innenfor produksjon og grossistsalg av strøm. En ny aktør må inngå avtaler med Nord Pool og systemansvarlig ("TSO", Statnett). Alle aktører har ubegrenset adgang til Nord Pool Spot-markedet og overføringsnettene på like vilkår. Innkjøp og balanse-relaterte tjenester kan også settes ut til underleverandører, så man behøver ikke å ha samtlige ressurser tilgjengelig internt.

Videre er kundemobiliteten i Norge relativt høy. Tall fra Norges vassdrags- og energidirektorat viser at 13,5% av de norske kundene skiftet leverandør i 2014, 13,7% i 2015 og hele 18,4% i 2016⁴⁸. Forskriftsendringen om gjennomfakturerings, som trådte i kraft 1. september 2016, legger ytterligere til rette for leverandørbytte. Endringen innebærer at alle kraftleverandører kan tilby én felles faktura for strøm og nettleie, slik at strømkundene enkelt kan velge kraftleverandør uten å måtte gå fra en til to fakturaer. I begynnelsen av 2018 skal også "Elhub" tas i bruk, en datahub etablert i regi av Statnett som skal omfatte alle måledata for strøm i Norge. Tjenesten vil forenkle utvekslingen av data mellom nettleverandører og kraftleverandører, og dermed ytterligere senke etableringshindringene i det norske videresalgsmarkedet for strøm. På denne bakgrunn er etablering mulig uten oppkjøp av eksisterende virksomhet.

På denne bakgrunn vil ikke Fortum ha betydelig markedsrett som følge av transaksjonen, og foretakssammenslutningen vil ikke ha konkurransebegrensende virkning i det norske markedet for videresalg av strøm, hverken til store kommersielle og industrielle kunder eller til små kommersielle/industrielle kunder og private husholdninger.

⁴⁵ Tall hentet fra *Final Report to Agency for the Cooperation of Energy Regulators - Ranking the Competitiveness of Retail Electricity and Gas Markets: A proposed Methodology*, 4.9.2015, s. 83 (http://www.acer.europa.eu/en/electricity/market%20monitoring/documents_public/ipa%20final%20report.pdf). Tallene er fra 2014.

⁴⁶ Aksjeposten i Fredrikstads Energi AS ble solgt til Hafslund I 2014. For ytterligere informasjon om transaksjonen, se Fortums pressemelding: <http://www.fortum.com/en/mediaroom/Pages/BREAKTHROUGH-FOR-FORTUM-IN-NORWAY-AND-RUSSIA.aspx>.

⁴⁷ Se eksempelvis sak COMP/M.3268 – Sydkraft/Graninge, avsnitt 87.

⁴⁸ <https://www.nve.no/elmarkedstilsynet-marked-og-monopol/rapporter-og-analyser/leverandorskifteundersokelsen/>

Som det fremgår av tabell 7 nedenfor er Partenes samlede markedsandel i det norske markedet for videresalg av strøm [10-20%] basert på strømforbruk.

Tabell 7. Partenes totale videresalg av strøm basert på strømforbruk (2016) ⁴⁹							
	Marked		Fortum		Samlet		Markedet *
	Salg (GWh)	Markeds andel (%)	Salg (GWh)	Markeds andel (%)	Salg (GWh)	Markeds andel (%)	Totalt strømforbruk (GWh)
Norge							110 768
		[10 – 20%]		[0-5%]		[10-20%]	

* Tallene for markedet som helhet er basert på Eurostat-statistikken "Electricity consumption by industry, transport activities and households/services (GWh)". Eurostat-statistikken er kun tilgjengelig fra 2015. Basert på data om strømforbruk fra Nord Pool, som er tilgjengelig fra 2016, har strømforbruket i Norge økt noe fra 2015 til 2016. Følgelig gir Eurostat-statistikken fra 2015 et konservativt bilde av markedets størrelse og Partenes markedsandeler. Nord Pool-statistikk knyttet til strømforbruk kunne imidlertid ikke benyttes i denne sammenhengen, ettersom det der ikke skilles mellom større kommersielle og industrielle kunder på den ene siden og mindre kommersielle kunder og private husholdninger på den annen. (<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=ten00094&language=en>)

Tabell 8 viser at Partenes samlede markedsandel i det norske markedet for videresalg av strøm til store kommersielle og industrielle kunder kun er [5-10%] basert på strømforbruk.

Tabell 8. Partenes videresalg av strøm til store kommersielle og industrielle kunder basert på strømforbruk (2016) ⁵⁰							
	Marked		Fortum		Samlet		Markedet*
	Salg (GWh)	Markeds andel (%)	Salg (GWh)	Markeds andel (%)	Salg (GWh)	Markeds andel (%)	Totalt strømforbruk (GWh)
Norge		[5 – 10%]	0	0%		[5 – 10%]	45 961

* Tallene for markedet som helhet er basert på Eurostat-statistikken "Electricity consumption by industry, transport activities and households/services (GWh)". Industri –og transportseksjonen av statistikken ekskluderer industri i mindre skala, handel og kunsthåndverk. Eurostat-statistikken er kun tilgjengelig fra 2015. Basert på Nord Pools data knyttet til forbruk i 2016 har det totale forbruket i ovennevnte land økt noe fra 2015 til 2016. Eurostat-statistikken fra 2015 gir således en konservativt bilde av markedets størrelse og Partenes markedsandeler. (<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=ten00094&language=en>)

⁴⁹ Partenes videresalg og tall for markedet som helhet er ikke innberegnet nett-tap.

⁵⁰ Partenes videresalg og tall for markedet som helhet er ikke innberegnet nett-tap.

Tabell 9 og 10 viser at Partenes samlede markedsandel i det norske markedet for videregående salg av strøm til mindre kommersielle aktører og private husholdninger [20-30%] basert på antall målepunkt, og [20-30%] basert på strømforbruk.

Tabell 9. Partenes videregående salg av strøm til mindre kommersielle/industrielle aktører og private husholdninger basert på antall målepunkt (2016)⁵¹

	Marked		Fortum		Samlet		Markedet ⁵²
	Antall målepunkt	Markedsandel (%)	Antall målepunkt	Markedsandel (%)	Antall målepunkt	Markedsandel (%)	Antall målepunkt
Norge	[20-30%]	[20-30%]	[0-5%]	[0-5%]	[20-30%]	[20-30%]	2 879 240

Tabell 10. Partenes videregående salg av strøm til mindre kommersielle/industrielle aktører samt private husholdninger basert på strømforbruk (2016)⁵³

	Marked		Fortum		Samlet		Markedet*
	Salg (GWh)	Markedsandel (%)	Salg (GWh)	Markedsandel (%)	Salg (GWh)	Markedsandel (%)	Totalt strømforbruk (GWh)
Norge	[20-30%]	[10-20%]	[0-5%]	[0-5%]	[20-30%]	[20-30%]	64 807

* Tallene for markedet som helhet er basert på Eurostat-statistikken "Electricity consumption by industry, transport activities and households/services (GWh)". Statistikken er basert på strømforbruket for private husholdninger, mindre industrielle aktører, kunsthåndverk, handel, administrative enheter, og øvrige tjenester unntatt transport, jordbruk og fiske. Eurostat-statistikken er kun tilgjengelig fra 2015. Basert på Nord Pools data knyttet til forbruk i 2016 har det totale forbruket i Norge økt noe fra 2015 til 2016. Eurostat-statistikken fra 2015 gir således en konservativt bilde av markedets størrelse og Partenes markedsandeler. (<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=ten00094&language=en>)

⁵¹ Det er kun for segmentet mindre kommersielle aktører og private husholdninger at Partenes markedsandeler beregnes på bakgrunn av antall målepunkt. Dette fordi Partene kun har overlappende virksomhet i dette kundesegmentet. Dertil kommer at antall målepunkt ikke er et hensiktsmessig parameter for å fastslå markedsandeler for større kommersielle og industrielle kunder, ettersom hver enkelt kunde kan ha mellom et par og flere tusen målepunkt.

⁵² Det totale antall målepunkt er hentet fra Norges vassdrags- og energidirektorat (nettdata for 2015 tilgjengelig på: <https://www.nve.no/elmarkedstilsynet-marked-og-monopol/okonomisk-regulering-av-nettselskap/okonomisk-og-teknisk-rapportering/>). Antall mindre kommersielle/industrielle aktører og private husholdninger er av Fortum estimert basert på at anslagsvis 0.5-2% av totalt antall kunder er større kommersielle og industrielle aktører. I denne meldingen beregnes antall mindre kommersielle/industrielle aktører og private husholdninger konservativt ved at det antas at dette segmentet står for 98% av antall målepunkt.

⁵³ Partenes videregående salg og tall for markedet som helhet er ikke innberegnet nett-tap.

Vertikalt forbundne markeder

Som beskrevet ovenfor, er både Fortum og KEA aktive innenfor produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool-området. Fortums produksjonsfasiliteter er primært lokalisert i Finland og Sverige, men Fortum har som tidligere nevnt også produksjon i svært liten skala i Norge, Danmark og de Baltiske landene. KEA produserer på sin side svært lite strøm i Norge.

Produksjon og grossistsalg av strøm er et vertikalt oppstrømsmarked til markedet for videresalg av strøm. I Norden selger kraftprodusenter som Fortum strøm på grossistnivå primært gjennom Nord Pool. Videresalgsaktørene kjøper på sin side i all hovedsak strøm fra Nord Pool spot-markedet. Så vidt melder bekjent eksisterer det et begrenset antall bilaterale avtaler mellom kraftprodusenter og videresalgsaktører i Nord Pool-området, og Fortum selger tilnærmet all produsert strøm direkte gjennom Nord Pool. Som tidligere nevnt selger KEA små mengder overskuddsstrøm som ikke brukes av Varme eller EGE på markedet gjennom en tredjepartsaktør. Både Fortum og Marked kjøper strøm for salg til slutt kunder i Norden gjennom Nord Pool.

Nord Pool-systemet som sådan tilsier at Transaksjonen ikke vil ha konkurransebegrensende effekt vertikalt. Alle videresalgsaktører har ubegrenset tilgang til Nord Pool Spot-markedet på like vilkår, og Fortum hverken har eller vil i etterkant av Transaksjonen ha mulighet til å iverksette utestengende tiltak mot konkurrenter i videresalgsmarkedet. Derfor, som følge av at Nord Pool-handelen tilgjengeliggjør markedet for produsenter og videreselgere, har ikke Fortum nå eller vil etter Transaksjonen få muligheten til å utestenge konkurrenter i oppstrømsmarkedet tilgang til videresalgsmarkedet.

I tillegg til ovennevnte, bemerkes det at Fortums samlede markedsandel etter Transaksjonen i markedet for produksjon og grossistsalg av strøm i Nord Pool-området kun er ca. [10-20%] og i Norge så lav som under [0-5%].

Videre er Partenes samlede markedsandel i markedet for videresalg av strøm som tidligere nevnt moderat. Basert på den snevreste markedsdefinisjonen Kommisjonen benyttet, er Partenes samlede markedsandel i markedet for videresalg av strøm til private husholdninger og mindre industrielle/kommersielle aktører [20-30%] i Norge, basert på strømforbruk. Strømforbruk utgjør et bedre utgangspunkt for konkurransevurderinger enn antall kunder, ettersom det ikke foreligger pålitelige parametere for antall kunder i hvert enkelt segment⁵⁴.

Partenes samlede markedsandel i de to vertikalt forbundne markedene omtalt ovenfor overstiger ikke tersklene i krrl. § 18a bokstav e, og markedet for produksjon og grossistsalg av strøm utgjør således ikke et vertikalt berørt marked. På denne bakgrunn vil ikke Transaksjonen ha vertikale konkurransebegrensede virkninger.

⁵⁴ Som redegjort for i større detalj ovenfor er antall kunder i hvert enkelt segment basert på Fortums estimat.

7.4.3 Konkurrenter, kunder og leverandører i markedet for videresalg av strøm

I det følgende gis en oversikt over de fem viktigste konkurrenter, kunder og leverandører i markedet for videresalg av strøm i Norge.

7.4.3.1 Konkurrenter – Fortum og Marked

Fortum og Marked har de samme konkurrentene i det norske markedet for videresalg av strøm⁵⁵.

[KONFIDENSIELL INFORMASJON UNDERSTREKET OG I KLAMMER, IKKE-KONFIDENSIELLE ANSLAG I KURSIV]

	Norge	Estimert markedsandel basert på antall målepunkt, 2016 ⁵⁶
1.	Fjordkraft AS Adresse: Fyllingsdalen 5845 Bergen, Norway Telefon: +47 21 49 26 80 Kontaktperson: Rolf Jørgen Barmen, CEO E-mail: rolf.barmen@fjordkraft.no	 [10-20%]
2.	LOS AS Adresse: Kjøita 18 4630 Kristiansand, Norway Telefon: +47 38 60 70 00 Kontaktperson: Anders Gaudestad, CEO E-mail: anders.gaudestad@los.no	 [5-10%]
3.	Eidsiva Energi AS Adresse: Vangsvegen 73 2317 Hamar, Norway Telefon: +47 06262 Kontaktperson: Oistein Andresen, CEO E-mail: oistein.andresen@eidsivaenergi.no	 [0-5%]
4.	Lyse AS Adresse: Breiflåtveien 18 4017 Stavanger, Norway Telefon: +47 51 90 80 00 Kontaktperson: Eimund Nygaard, CEO E-mail: eimund.nygaard@lyse.no	 [0-5%]
5.	Tronderenergi Adresse: Klæbuveien 118 7031 Trondheim, Norway Telefon: +47 73 54 16 00	 [0-5%]

⁵⁵ Konkurrentene er de samme i begge kundesegmentene.

⁵⁶ Estimert fra Fortum.

	Kontaktperson: Ståle Gjersvold, CEO E-mail: stale.gjersvold@tronderenergi.no	
--	---	--

7.4.3.2 Kunder – Fortum

Tabellen nedenfor gir en oversikt over Fortums viktigste kunder i markedet for videresalg av strøm til små kommersielle og industrielle kunder samt private husholdninger i Norge. Fortum er ikke aktiv i markedet for videresalg av strøm til større kommersielle og industrielle kunder i Norge.

[ALL KUNDEINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

		Andel av Fortums videresalg i Norge, 2016
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

--	--	--

7.4.3.3 Kunder – Marked

Tabellen nedenfor gir en oversikt over Markeds viktigste kunder i markedet for videresalg av strøm til større kommersielle og industrielle kunder i Norge. Hva gjelder mindre kommersielle og industrielle kunder samt private husholdninger, har ikke Marked kunder med årlig forbruk høyere enn [REDACTED] – det vil si mer enn [REDACTED] av Markeds årlige salgsvolum⁵⁷.

[ALL KUNDEINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

		2016
1.	[REDACTED]	
2.		
3.		
4.		
5.		

⁵⁷ Det bes opplyst om tilsynet ønsker ytterligere informasjon i denne sammenheng.

7.4.3.4 Leverandører – Fortum og Marked

All strøm som videreselges av Fortum og Marked handles på Nord Pool Spot-markedet.

		2016
1.	Nord Pool Spot AS (Power Exchange) Adresse: Vollsveien 17 B 1366 LYSAKER, Norway Telefon: +47 67 10 91 00 Telefaks: +47 67 10 91 01 Kontaktperson: Mikael Lundin, CEO E-mail: Mikael.lundin@nordpoolgroup.com	100 %

7.5 Markedet for kjøp av avfall

7.5.1 Markedsavgrensning

Både Fortum og Varme/ KEA driver energigjenvinningsanlegg som bruker avfall som brensel. Fortums *Recycling & Waste Solutions* har et bredt spekter av avfallsrelatert virksomhet, mens Varme/KEA kun kjøper avfall for å benytte det som brensel til produksjon av varme og strøm. Ettersom Fortum og Varme/KEAs virksomhet kun eventuelt overlapper i forbindelse med mottak av brensel for produksjon av varme og strøm, er det tvilsomt om kjøp av avfall bør anses som et relevant marked. For god ordens skyld beskrives likevel markedet for kjøp av avfall, og i denne sammenheng Fortum og Varme/KEAs virksomhet innenfor kjøp av avfall.

De typer avfall som brukes i begge Parters energigjenvinningsanlegg er (i) ikke-farlig kommunalt avfall (MSW), og (ii) ikke-farlig industrielt og kommersielt avfall⁵⁸.

Recycling & Waste Solutions bruker i tillegg farlig avfall. Farlig avfall inneholdende skadelige kjemiske ingredienser krever høytemperaturforbrenning, alternativt en form for kjemisk/fysisk behandling. KEA har kun konsesjon til å forbrenne svært små mengder farlig avfall⁵⁹. På denne bakgrunn er Melders syn at kjøp av farlig avfall ikke er relevant for vurderingen av Transaksjonen.

Både ikke-farlig kommunalt avfall og ikke-farlig industrielt og kommersielt avfall mottas normalt fra omkringliggende kommuner. I tillegg, som følge av at noen land har knapp avfallshåndteringskapasitet, eksporteres noe avfall til utlandet. Til illustrasjon eksporterer Storbritannia anslagsvis tre millioner tonn forhåndssortert –og behandlet avfall årlig for håndtering i andre land (avfallsbrensel).

⁵⁸ For god ordens skyld bemerkes det at Partene bruker små mengder biodiesel eller fossilt brensel som støttebrensel i sine respektive energigjenvinningsanlegg med det formål å varme opp forbrenningsovnen. [REDACTED]

[REDACTED] Likevel, ettersom bruken av biodiesel og fossilt brensel i energigjenvinningsanlegg er sekundær og svært begrenset, bør det ikke behandles separat fra kjøp av avfall.

⁵⁹ KEA har konsesjon til å forbrenne 30 000 tonn CCA årlig (impregnert treverk), men dette ble ikke utført i 2016. KEAs konsesjon er begrenset til 30 000 tonn årlig, noe som utgjør omtrent 8.5% av KEAs forbrenningskapasitet. KEA har også søkt konsesjon til å forbrenne et bredere spekter av farlig avfall, men dette vil ikke medføre en økning i mengden farlig avfall KEA har tillatelse til å forbrenne. Det bemerkes at KEA riktignok kjøper sensitivt avfall, herunder datasensitivt og medisinsk avfall, materiale infisert av blod og medisinske redskaper. Slikt avfall omtales tidvis som farlig avfall, men anses ikke som farlig avfall.

Kjøp av avfall foregår enten ved anbud fra kommunen, eller direkte forhandlinger og avtaleinngåelse mellom private parter. Avfall kjøpes vanligvis for en såkalt negativ pris. Mottakspris ("gate fee") for ikke-farlig kommunalt avfall er anslagsvis € 40-70 per tonn, og for industrielt og kommersielt avfall ca. 40-70 per tonn i Norge. Gate fee for importert, foredlet avfallsbrensel ("refuse derived fuel", RDF) er ca. € 30-50 per tonn i Norge.

Ved vurderingen av Transaksjonen kan man definere det relevante produktmarkedet som markedet for kjøp av avfall, herunder kjøp av ikke-farlig kommunalt avfall og ikke-farlig industrielt og kommersielt avfall egnet for forbrenning. Melder er av den oppfatning at dette er den snevrest mulige markedsdefinisjonen, ettersom det ekskluderer alternative former for brensel, som eksempelvis biologisk brennstoff⁶⁰. Det er likevel ikke grunn til å gå nærmere inn på dette, ettersom Transaksjonen i alle tilfeller ikke vil ha konkurransebegrensende virkning.

Transportkostnadene og mottaksprisen begrenser hvor lang transportavstanden for ovennevnte avfall kan være for å være kommersielt forsvarlig. Transportkostnaden er omtrent € [redacted] i Norge, noe som innebærer at transportkostnaden utgjør en betydelig tilleggskostnad selv på korte strekninger. Avhengig av avfallets art og mottaksprisen, kan ikke-farlig kommunalt og ikke-farlig industrielt og kommersielt avfall normalt ikke fraktes mer enn 100-200 km fra det aktuelle forbrenningsanlegget.

På bakgrunn av knapp avfallshåndteringskapasitet, finner det som nevnt likevel sted en viss grad av grenseoverskridende eksport. Ved vurderingen av Transaksjonen kan det geografiske markedet anses som regionalt (et område innen 100-200 km fra hvert forbrenningsanlegg). Som nevnt er likevel ikke den eksakte rekkevidden av det geografiske markedet avgjørende, ettersom Transaksjonen ikke vil ha konkurransebegrensende virkning uavhengig av den geografiske markedsdefinisjonen.

7.5.2 Ingen negative konkurransemessige virkninger

Både Fortum og Varme/KEA driver energigjenvinningsanlegg. Marked opererer ikke på dette markedet.

Fortum Värme har to kraftvarmeanlegg i Stockholm-området (Högdalen og Brista), hvor primært ikke-farlig kommunalt avfall og ikke-farlig industrielt og kommersielt avfall benyttes som brensel. Fortum Värme benytter ikke farlig avfall. Fortums *Recycling & Waste Solutions* har tre høytemperaturs forbrenningsanlegg i Riihimäki (Finland), Kumla (Sverige), og Nyborg (Danmark). Riihimäki bruker primært ikke-farlig kommunalt avfall som brensel⁶¹, mens Kumla og Nyborg i all hovedsak forbrenner farlig avfall.

KEAs anlegg på Klemetsrud i Oslo har tre ovnslinjer. Anlegget bruker primært ikke-farlig kommunalt avfall og ikke-farlig industrielt og kommersielt avfall. Varmes anlegg i Oslo-området, Haraldrud, benytter kun ikke-farlig kommunalt avfall og industrielt og kommersielt avfall.

Det ikke-farlige kommunale og industrielle avfallet Partene benytter som brensel i deres respektive anlegg kjøpes primært fra lokalområdene rundt anleggene. I tillegg importerer begge Parter mindre kvanta ikke-farlig avfall fra andre nord-europeiske land som følge av knapp avfallshåndteringskapasitet.

⁶⁰ Hvilken type brensel som benyttes avhenger av typen kjele og hvilke miljømessige tillatelser det aktuelle anlegget innehar.

⁶¹ Anlegget på Riihimäki bruker også farlig avfall som brensel.

Fortum Värme importerer totalt [REDACTED] ikke-farlig avfall med sikte på forbrenning på anlegget i Sverige, hvorav [REDACTED] stammer fra Norge, [REDACTED] fra Storbritannia og [REDACTED] fra Finland⁶².] Fortum Värmes totale forbrenningskapasitet for ikke-farlig avfall i Sverige er anslagsvis [REDACTED]⁶³. Dermed utgjør importert avfall ca. [REDACTED] av den totale mengden avfall Fortum Värme mottar.

KEA importerer anslagsvis [REDACTED] ikke-farlig avfall fra Storbritannia. KEA har kapasitet til å forbrenne omtrent 350 000 tonn avfall, slik at andelen som importeres utgjør ca. [REDACTED].

Det eneste landene utenfor Partenes respektive hjemmemarked, som det importeres avfallsbrensel fra er Storbritannia. Partene samlede import er totalt ca. [REDACTED] tonn årlig fra Storbritannia, noe som kun utgjør [REDACTED] 0-5% av Storbritannias totale eksport av avfallsbrensel.

Fortum Värme importerer i tillegg avfall fra Norge, det vil si i Varne/KEAs hjemmemarked. Som følge av begrenset avfallshåndteringskapasitet eksporterer Norge anslagsvis 0.7 millioner tonn årlig avfallsbrensel til Sverige, hvorav kun [REDACTED] [5-10%] [REDACTED] eksporteres til Fortum.

Som beskrevet ovenfor er Varne/KEAs energigjenvinningsanlegg lokalisert i Oslo-området, og Fortum har ingen energigjenvinningsanlegg i Norge. Dersom markedet for kjøp av avfall defineres regionalt eller nasjonalt, foreligger det ingen overlapp mellom Partenes virksomhet.

Dersom det geografiske markedet defineres videre enn nasjonalt vil Partenes samlede markedsandel nødvendigvis være svært lav, selv om den vurderes separat for hvert enkelt lands eksport av avfallsbrensel. På denne bakgrunn vil ikke Transaksjonen ha konkurransebegrensende virkning i markedet for kjøp av avfall, uavhengig av hvilken geografisk markedsdefinisjon som anlegges.

Det bemerkes at Fortums *Recycling & Waste Solutions* også samler inn avfall. Dette kan anses som et oppstrømsmarked til markedet for kjøp av avfall med sikte på forbrenning i energigjenvinningsanlegg. *Recycling & Waste Solutions* utfører likevel ikke innsamling av ikke-farlig avfall. Videre tilbys ikke avfallsinnsamlingstjenester til tredjeparter, ettersom avfallet egnet som brensel benyttes i egne energigjenvinningsanlegg. Dermed utgjør ikke virksomheten i *Recycling & Waste Solutions* en relevant vertikal overlapp mellom Partenes virksomhet.

⁶² Fortums *Recycling & Waste Solutions* importerer kun farlig avfall, men som tidligere redegjort for anses dette ikke som relevant i vurderingen av Transaksjonen.

⁶³ Fortums *Recycling & Waste Solutions* forbrenningskapasitet i Sverige er kun omtrent 10 000 – 15 000 tonn årlig. *Recycling & Waste Solutions* importerer som nevnt ikke-farlig avfall.

7.5.3 Konkurrenter, kunder og leverandører i markedet for kjøp av avfall

I det følgende gis en oversikt over de fem viktigste konkurrenter, kunder og leverandører i markedet for kjøp av avfall.

7.5.3.1 Konkurrenter – Fortum

[KONFIDENSIELL INFORMASJON UNDERSTREKET OG I KLAMMER, IKKE-KONFIDENSIELLE ANSLAG I KURSIV]

		Andel av avfall som forbrennes i Sverige ⁶⁴ , 2016 ⁶⁵
1.	Sysav (Sydskånes avfallsaktiebolag) Adresse: Postboks 50344 202 13 Malmö, Sweden Telefon: +46 40-635 18 00 Telefaks: +46 40-635 18 10 Kontaktperson: Peter Engström, CEO E-mail: peter.engstrom@sysav.se	■ [5-10%]
2.	Renova AB Adresse: Postboks 156 401 22 Gothenburg, Sweden Telefon: 031-61 80 00 Kontaktperson: Ingrid Näsström, CEO E-mail: ingrid.nasstrom@renova.se	■ [5-10%]
3.	Vattenfall AB Adresse: Bolandsgatan 11-13 753 82 Uppsala, Sweden Telefon: +46 18-26 97 77 Kontaktperson: Magnus Hall E-mail: magnus.hall@vattenfall.com	■ [5-10%]
4.	Tekniska verken i Linköping AB Adresse: Postboks 1500 581 15 Linköping, Sweden Telefon: 013-20 80 00 Kontaktperson: Anders Jonsson, CEO E-mail: anders.jonsson@tekniskaverken.se	■ [5-10%]
5.	Sundvalls Energi AB Adresse: Norra Järnväggsgatan 1, Sundsvall, Sweden Telefon: + 46 60 19 22 00 Telefaks: +46 60 607 14 00 Kontaktperson: Anders Jonsson, CEO E-mail: anders.jonsson@sundsvallenergi.se	■ [0-5%]

⁶⁴ Tabellen viser de største aktørene innenfor produksjon av energi fra avfall i Sverige, basert på mengden avfall kjøpt i Sverige. Fortum har ikke informasjon knyttet til hvorvidt angitte konkurrenter kjøper avfall fra utlandet, eller hvilke utenlandske aktører som utgjør de største konkurrentene i markedet for kjøp av avfall fra Storbritannia eller Norge.

⁶⁵ Estimert fra Fortum.

7.5.3.2 Konkurrenter – KEA

Tabellen nedenfor viser KEAs største konkurrenter og et anslag over deres respektive markedsandel i det norske markedet for kjøp av avfall.

[KONFIDENSIELL INFORMASJON UNDERSTREKET OG I KLAMMER, IKKE-KONFIDENSIELLE ANSLAG I KURSIV]

		Andel av avfall som forbrennes i Norge, 2016 ⁶⁶
1.	BIR Avfallsenergi AS Adresse: Conrad Mohrs veg 15, 5072 Bergen Telefon: +47 815 33 030 Kontaktperson: Ingrid Hitland, CEO E-mail: ingrid.hitland@bir.no	Markedsandel: [10-15%] Internasjonalt avfall: [0-5%]
2.	Statkraft Varme AS Adresse: Sluppenvegen 17 B Postboks 2400 7005 Trondheim Telefon : +47 47 02450 Kontaktperson: Bjørn Holaas, CEO E-mail: bjorn.holaas@statkraft.com	Markedsandel: [10-15%] Internasjonalt avfall: [0-5%]
3.	Forus Energigjenvinning AS Adresse: Forusbeen 202, 4313 Sandnes, Norge Telefon: +47 51 67 84 00 Kontaktperson: Rune Dirdal, Daglig leder E-mail: rune.dirdal@forusenergi.no	Markedsandel: [5-10%] Internasjonalt avfall: [0-5%]
4.	Frevar KF Adresse: Haborneveien 61, 1630 Gamle Fredrikstad Telefon : +47 69 35 73 00 Kontaktperson: Fredrik Hellstrøm, CEO E-mail: frhe@frevar.no	Markedsandel: [5-10%] Internasjonalt avfall: [0-5%]
5.	Eidsiva Bioenergi AS Adresse: Trehørningen, Engomsvingen 41, 2323 Hamar Telefon : +47 06262 Kontaktperson: Ola Børke, CEO E-mail: ola.borke@eidsivaenergi.no	Markedsandel: [0-5%] Internasjonalt avfall: [0-5%]

7.5.3.3 Kunder – Fortum og Varme/KEA

Både Fortum og Varme/KEA mottar avfall som brukes som brensel til produksjon av varme og strøm. Avfallet brukes således i egen produksjon, noe som innebærer at de ikke har direkte kunder i dette markedet.

⁶⁶ Estimert fra KEA.

7.5.3.4 Leverandører – Fortum

[ALL LEVERANDØRINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

	Import av avfall til Sverige fra utlandet	Prosentandel av total mengde avfall Fortum kjøper, 2016
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

⁶⁷ Shanks Group plc fusjonerte med Van Gansewinkel Groep BV, og heter Renewi plc fra 28. februar 2017.

7.5.3.5 Leverandører – KEA

[ALL LEVERANDØRINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

	Import av avfall til Norge fra utlandet	Prosentandel av total mengde avfall KEA kjøper, 2016
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

7.5.3.6 Leverandører – Varme

[ALL LEVERANDØRINFORMASJON ER KONFIDENSIELL]

	Import av avfall til Norge	2016
1.		

--	--

8 EFFEKTIVITETSGEVINSTER

Transaksjonen vil medføre effektivitetsgevinster, særlig gjennom konsolideringen av Varme og KEA, som utgjør en integrering av verdikjeden innenfor energigjenvinning. Videre gir Fortums overtagelse av Marked skalaeffekter og synergier, ettersom partenes i dag overlappende funksjoner kombineres og effektiviseres.

Siden Transaksjonen ikke vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i noen av de berørte markedene, vil det i denne omgang ikke bli gjort nærmere forsøk på å substansiere nevnte effektivitetsgevinster ytterligere.

9 BRANSJEORGANISASJONER

9.1 KEA

Navn	Nettsted
Avfall Norge	http://www.avfallnorge.no/
Norsk Fjernvarme	http://www.fjernvarme.no/
International Solid Waste Association (ISWA)	http://www.iswa.org/
Confederation of European Waste-to-Energy Plants (CEWEP)	http://www.cewep.eu/

9.2 Fortum

Navn	Nettsted
Confederation of Finnish Industries (Elinkeinoelämän keskusliitto)	https://ek.fi/
Finnish Energy (Energiateollisuus)	http://energia.fi/
Energiföretagen Sverige	https://www.energiforetagen.se/
Elforsk	http://www.elforsk.se/
Eurelectric	http://www.eurelectric.org/
Energi Norge	https://www.energinorge.no/
Euroheat & Power	https://www.euroheat.org/
Cogen Europe	http://www.cogeneurope.eu/
Confederation for European Waste-to-Energy Plants (CEWEP)	http://www.cewep.eu/

9.3 Marked

Navn	Nettsted
Finnish Energy (Energiateollisuus)	http://energia.fi/
Data & Marketing Association of Finland	https://thedma.org/
Energiföretagen Sverige	https://www.energiforetagen.se/
KFS Företagsservice AB (KFS)	http://www.kfs.net/
Energi Norge	https://www.energinorge.no/
Næringslivets Hoved Organisasjon (NHO)	https://www.nho.no/

10.1 Fortum

[illegible]

37 av 38

Fortum har ingen eierinteresser i selskaper innenfor videresalg av strøm eller kjøp av avfall med sikte på produksjon av varme og/eller strøm i Norge.

11 KONSESJONER NØDVENDIGE FOR GJENNOMFØRING AV TRANSAKSJONEN

Transaksjonen avhenger av godkjenning fra Olje –og energidepartementet i henhold til den norske industrikonsesjonloven.

12 AVTALE OM FORETAKSSAMMENSLUTNING

Vedlegg 1	<i>Transaction Agreement dated 26 April 2017</i>
Vedlegg 2	<i>Market Share Purchase Agreement draft dated 25 April 2017</i>
Vedlegg 3	<i>OK Heat Share Purchase Agreement draft dated 25 April 2017</i>
Vedlegg 4	<i>Fortum Heat Share Purchase Agreement draft dated 25 April 2017</i>
Vedlegg 5	<i>Heat Shareholders Agreement draft dated 25 April 2017</i>

13 ÅRSREGNSKAP OG ÅRSBERETNINGER (2016)

Vedlegg 6	<i>Fortum, årsrapport</i>
Vedlegg 7	<i>Hafslund, årsrapport</i>
Vedlegg 8	<i>KEA, årsregnskap</i>
Vedlegg 9	<i>OK, årsrapport (2015)</i>

Vi ber om å bli kontaktet dersom det skulle være spørsmål til meldingen.

Dersom Konkurransetilsynet mottar innsynsbegjæringer i meldingen eller andre dokumenter i saken, ber vi om å bli underrettet.

Med vennlig hilsen,

Stephan Brodschöll

Advokat